

УДК 351.858

ІСАЄНКО М. М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри українознавства
Одеського державного університету внутрішніх справ,
(Україна, Одеса) E-mail: isaenko.max@gmail.com

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДОМІНАНТА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТІ: КІЛЬКА РЕФЛЕКСІЙ З ПРИВОДУ МИНУЛОГО ТА МІРКУВАНЬ НА ПЕРСПЕКТИВУ

У пропонованій статті на теоретичному рівні досліджуються феноменальні прояви українських духовно-інтелектуальних домінант у процесі творення національної державної, правової та громадянської ідентичності та моделей її втілення й розвитку в універсумі України XI-XXI ст. Український державотворчий процес розглядається як багатовимірний й концептуально складна панорама національного усвідомлення власної ідентичності крізь призму християнського розуміння дійсності. Базисною константою в такому розумінні є феномен православ'я. Саме від прийняття в 988 році православної віри народна правосвідомість отримала новий імпульс, наслідком якого було започаткування міцної державотворчої традиції. Ідеться насамперед про духовність та форми її втілення в соціумі: мову, культуру, звичаї.

***Ключові слова:** державотворення, домінанта, ідентичність, правосвідомість.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процес українського державотворення займає в національній історії та невіддільно пов'язаних із нею традиціях, звичаєвості, в усіх константах нашого багатовікового буття чільне місце. Упродовж тисячоліть Україна змінювала державні формації й підпорядкування, соціальні й політичні структури, форми економічного устрою, міждержавні, міжгромадські й міжособистісні способи взаємодії з оточуючим світом. Метою таких змін був багатоаспектний пошук найбільш адекватного своєму духу та визначеному ним інтелектуальному й буттєвому потенціалу способу буття в плинні світової історії. Висловлюючись словами письменниці й ученого Докії Гуменної, до прийняття Володимиром акту приєднання до християнського світу, Русь-Україна перебувала в пошуку шляхів із «минулого в прийдешнє». Отже, аксіоматичним положенням як для прихильників феномену українського багатовимірного у своїй ціннісно-смісловій неординарності дискурсу, так і для його опонентів є те, що лише від прийняття Руссю-Україною у 988 р. християнства, Русь-Україна зайняла належне народу в ній суцільному почесне місце серед країн Європи й світу.

Виклад основного матеріалу. Прийняття православ'я – знакова для історії українського державотворення подія – є вагомою й для новітніх державотворчих реалій, адже сама собою позначає пріоритетні напрямки руху української державності та соціуму, окреслює вектори актуалізації духовних та

інтелектуальних скарбів української минувшини. Відомий сучасний соціолог професор М.І.Пірен, аналізуючи в статті «Хрещення Київської Русі-України як чинник консолідації українського суспільства на духовну та громадянську єдність» проблематику, пов'язану з важливою роллю для гуманітарного, зокрема державотворчо-правового, буття українського народу новітнього осмислення феномену Хрещення Русі, зазначила: «Хрещення Київської Русі – подія світового значення, навколо якої точаться... дискусії... тому відкинення політиканства навколо цієї події для консолідації сучасного, українського поліетнічного суспільства – важлива справа... Князь Святослав і його син Володимир створили велику Київську державу... На об'єднаних Володимиром землях мешкали різні племена і народи. Територіальній єдності почала сприяти нова ідеологія, яку запровадив князь Володимир – християнство... *Вона й по сьогодні є тим історичним джерелом, яке стимулює потребу єдності громадян України на побудову української незалежної демократичної держави*» (курсив наш – М.І.) [1, с.51].

Важливо, що відзначені проф. М.І.Пірен концептуальні константи актуалізуються в системному осмисленні аксіологічних пріоритетів новітнього державотворення, вони закладені в його сутнісному базисі, указують на безперервну, тобто трансцендентальну природу державотворчих та прямо пов'язаних із ними законотворчих, правотворчих, традиційно-звичаєвих та інших процесів. Також заслуговує осмислення й теза проф. М.І.Пірен щодо консолідації українського суспільства довкола запропонованої ще св. Володимиром «нової ідеології» - християнства. У державотворчому трактуванні саме вона забезпечує територіальну єдність на основі органічно відчуті духовно-ментальної єдності всіх верств та всіх територіальних громад країни. Саме тому відзначена проф. М.І.Пірен визначальна роль акту прийняття Руссю-Україною християнства як консолідуючої українське суспільство аксіологічної домінанти «є тим історичним джерелом, яке стимулює потребу єдності громадян України на побудову української незалежної демократичної держави». Тобто є вартою всебічного вивчення вже в III тисячолітті ціннісно-смісловою універсалією, наукове об'єктивно неупереджене осмислення якої дасть змогу отримати відповіді на принципові питання буття України як незалежної, демократичної та правової держави, сутність якої відповідає контексту світоглядних прагнень сучасної доби та потребам адекватної духовно-буттєвої реалізації потенціалу нашої Батьківщини в сьогоденні й майбутніх близькій і далекій перспективах.

Не можна оминати увагою й такий вагомий концепт із міркувань М.І.Пірен: «Християнство створило духовну основу єдності Київської Русі як великої держави... як вінець одвічних народних прагнень, сподівань та зусиль незалежна Україна з'явилася на карті Європи і світу з ласки Божої, мирним, *правовим* шляхом. Це відкрило перед Україною та її народом, кожним громадянином, незалежно від національності, перспективи цивілізованого утвердження та розвитку, гідного входження до міжнародного співтовариства, формування громадянського суспільства, консолідованого навколо

загальнолюдських ідеалів та цінностей в єдину соборну українську державу з європейським вибором, потребами єдності духовної та громадянської» (курсив наш – М.І.) [1, с.52]. Пряма сполученість ідейно-буттєвої константи «християнства як духовної основи єдності Київської Русі як великої держави» зі здобуттям Незалежності України як вінцем тисячолітніх державницько-визвольних змагань в концептуальному розумінні специфіки тривання тисячолітнього українського державотворення становить непорушну цілісність. Але також спонукає до не менших, ніж це було в епоху державно-культурного злету Київської Русі, досягнень. Серед значущих одиниць такої спадкоємності є те, що новітня державність України «з'явилася на карті Європи і світу з ласки Божої, мирним, *правовим* шляхом». Ця сутнісно-конститууюча спадкоємність між добою Київської Русі, коли прийняття християнства забезпечило нам державницький розквіт та авторитет серед інших народів цивілізованого світу, і сучасною добою, коли правовим шляхом, без жодної краплини крові, з ласки Божої, ми отримали Незалежність, тим самим на новітньому етапі утвердивши свій моральний авторитет серед інших держав та національних спільнот, є очевидною й визначальною не лише для трансцендентальної сутності вітчизняного державотворення, а й для кожної людини, кожного представника української спільноти.

Також актуальним, як це визначає проф. М.І.Пірен, є окреслене на вищевказаній основі об'єднання «загальнолюдських ідеалів та цінностей в єдину соборну українську державу з європейським вибором, потребами єдності духовної та громадянської». Ця диспозиція є іманентно державотворчою, оскільки передбачає акцентування на соборності як пріоритетній сполученості державотворчого й законотворчого процесу як у Русі-Україні після прийняття християнства, так і в незалежній Україні новітніх часів. Соборність як єдність за духом і свідомістю репрезентантів територіальних громад є способом не лише здійснення, наповнення духовно-буттєвим сенсом та понятійно-категоріальним апаратом державотворчої константи в усьому універсумі України, а й шляхом осягнення особливої єдності різних ззовні, диференційованих за своїми специфічними особливостями земель нашої країни. Соборність як державотворча стратегія є способом формування й забезпечення єдності духовно-територіальних громад України в універсумі нового тисячоліття.

Власне сам місткий та промовистий водночас термін «соборність» має джерелом провідний духовний концепт «собор», трансценденція якого в українській ментальності є базисною від часів Київської Русі, через, без перебільшення, геніальну інтерпретацію соборноправності як світоглядної константи у світі ідей вітчизняного православного мислителя-аскета Івана Вишенського і до соборноправних ідей в українському державотворенні доби УНР та гетьманату. Цікаво, що ясно духовним із походження терміном «соборність українських земель» іманентно пишалися й лідери атеїстичної УРСР, ставлячи собі в заслугу об'єднання основних українських земель в єдиній, хоча й ерзац державі. Отже, маємо право вести мову про потребу

дальшого й глибшого осягнення духовної джерельної бази державотворчого терміна «соборність» у феноменальному контексті вітчизняного дискурсу тривання українського звичаєвого, українського правового розуміння, а якщо бути точним – у процесі осягнення такої складної гуманітарної реалії, якою є багатовимірний та в різних світоглядних системах координат проявлений універсум вітчизняної правосвідомості.

Отже, є очевидним, що святкування 1025-річчя Хрещення Русі-України на державному рівні ясно засвідчує – ми знаємо наші традиції й пишаємося ними, прагнучи бути гідними слави предків. Але для того, щоби бути достойними цієї слави зобов'язані якомога глибше вивчати духовні скарби нашої минувшини, а особливо ті її складові, які концептуально окреслюють природу й першопричини вітчизняної правосвідомості, аксіологічні константи її підвалин.

У ґрунтовній монографії авторитетного колективу авторів під керівництвом професора І.Б. Усенка «Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст.» акцентується на такому теоретичному аспекті вивчення проблем національного державотворення: «На глобальному рівні у контексті загального переосмислення ряду правових категорій, явищ і процесів дослідження звичаєвого права стали підґрунтям сучасних концепцій первісного права, народного права, історичної первинності права порівняно з державою, локального права, правового плюралізму» [2, с. 5]. У цій диспозиції цілком логічно поєднуються кілька базисних концептів, серед яких ключовим, на наш погляд, є розроблення адекватної самому духу українського права, українській звичаєвості, аксіологічної стратегії переосмислення надбаного цивілізаційно-культурного, соціально-історичного, державно-правового, морально-етичного досвіду, який упродовж віків усталився в бутті українського народу. Із метою вироблення такої стратегії розуміння іманентної сутності вищевказаних надбань слід розробити не лише способи розуміння первісного права, народного права, локального права та, власне, звичаєвого права як такого, не лише окреслити методологічні засади й принципи його всебічного вивчення й оптимального осягнення величезного обширу знань, що міститься в ньому, з метою актуалізації в сьогоденному соціальному й державотворчо-правовому універсумі, а й, у першу чергу, виробити загальні філософсько-правові засади такого розуміння, структурувати їх у чіткій системі ціннісно-сміслових пріоритетів, очистивши емпіричний досвід їх осягнення від суб'єктивізму та надмірного захоплення дослідженням не визначальних, а другорядних констант. Але для того, щоб таке очищення могло відбутись об'єктивно і повною мірою, слід із неупереджених світоглядних позицій означити ряд базисних чинників розуміння України в цивілізаційному контексті. Таке розуміння і може стати джерелом побудови адекватної трансцендентальній природі й сучасному контексту концепції феномену України, його місця і ролі у світових реаліях.

На наше переконання, концептуальними є положення, що відповідають на такі проблемні питання, без яких важко уявити собі сучасний стан розвитку

України. По-перше, надзвичайно важливою є теза про місце і роль України в новочасній світовій історії. Україна займає важливу позицію цивілізаційного мосту між Європою і Азією, що існує у світі. Ця особлива позиція визначена самим триванням, рухом нашої попередньої історії. Культурно, починаючи ще з Пізнього Середньовіччя, ми належали до західного європейського світу, проте ніколи не втрачали власної православної національно-традиційної ідентичності.

Водночас, належачи впродовж кількох століть до східнохристиянського цивілізаційного універсуму, український цивілізаційний феномен завжди проходив у його контексті особливий, несхожий на інших історичний, соціокультурний шлях, не розчиняючись навіть у найскладніші епохи в інокультурних, інодержавних чи іноментальних впливах, але збагачуючи інші державні одиниці власною неповторністю, яка не в останню чергу ідентифікувалася з українським звичаєвим праворозумінням, виявлялася в базисних концептах української правосвідомості, які через їх представників у метропольних столицях часто змінювали вектори законотворення в бік більшої гуманізації. Така гуманізація, вочевидь, мала в основі особливий український тип розуміння християнської моральності, тип національної правосвідомості, який неписемно, але буттєво усталений в українських традиціях, у загальному дискурсі державотворення як звичаєвого, так і зафіксованого в державно-правових актах Київської Русі, Литовського князівства, Гетьманщини. Процес загальної гуманізації вітчизняного законотворення відбувався саме через тривалу іманентну культурно-історичну причетність до європейського цивілізаційного виміру.

У тому, що питання філософського розуміння історичних процесів є принципово важливим для усвідомлення констант державотворчих і правових універсалій, був переконаний і один із найбільших російських філософів права XIX-XX ст., уродженець України Павло Новгородцев. У своїй фундаментальній праці «Про громадський ідеал», обмірковуючи визначальну роль Абсолютного в історичному прогресі, він стверджував: «Не можна вже вести мову про «руйнацію світлих світів до безнадійної безодні хаосу», тоді (перед лицем Абсолютного начала – М.І.) дійсно кожна історична миттєвість повна, замкнена по-своєму», тоді «кожен період новий, свіжий...». Тоді громадський прогрес припиняє бути «розхристаною імпровізацією історії», в якій то тут, то там з'являються яскраві вогні, щоби по тому згаснути в темряві ночі; у прагненні до Абсолютного він отримує об'єднуючу мету. Тоді історія уявляється вже не просто прагненням до перспективи, що весь час віддаляється, а здійсненням вищого закону життя. І якими б не видавалися розірваними і випадковими окремі ланки історичного розвитку, усі вони пов'язані певним спільним та вищим сенсом» [3, с.63].

Зупинимось на декількох значущих концептах наведеної цитати, зважаючи на вітчизняну специфіку державотворчої та правосвідомісної універсалій. Першою з вагомих диспозицій П.І.Новгородцева, що прояснюють національне розуміння духу права й духу державотворення, є тлумачення Абсолюту як константи, яка організує соціальне буття та, як першоджерело

всього сущого, здатна з хаосу породити систему, із розрізнених випадковостей виявити цілісну структуру, за якою на тривалий час організовуватиметься життя людини й соціуму. Абсолют є джерелом одухотвореного порядку, порядку для блага, а отже є джерелом законотворення, що має вищу мету – організацію такого державно-соціального порядку, в якому «громадський прогрес припиняє бути «розхристаною імпровізацією історії». Ця думка філософа-правознавця є особливо вагомим, якщо врахувати, що нею в добу революційних потрясінь та воєн він указував на притаманне українському християнському началу прагнення створити гармонійний, еволюційний ідеал громадянського поступу, а не блукати в хаосі випадкових ідей, ідеологій, серед з'яви «яскравих вогнів, щоби по тому згаснути в темряві ночі».

Також вагомим в українському державотворчому контексті уявляється концепт Павла Новгородцева, згідно з яким і особистість, і суспільство, і держава як єднаний сполучник та виразник їхніх спільних далекосяжних інтересів «у прагненні до Абсолютного отримують об'єднуючу мету. Тоді історія уявляється вже не просто прагненням до перспективи, що весь час віддаляється, а здійсненням вищого закону життя». Як впливає з даного твердження саме прагнення до Абсолютного очищує помисли й устремління індивідуального, соціального та державно-правового прогресу, оскільки звільняє всі ці константні одиниці історичного поступу від полону минущості, натомість даруючи їм можливість «здійснення вищого закону життя». Здійснення цього визначеного Абсолютним Законом в бутті, як свого часу і Гераклітового Логосу, і є, згідно з розумінням П.І. Новгородцевим духу державотворення й законотворення, вищим призначенням людини й соціуму. «Перспектива, що весь час віддаляється», отже, не лише химерність *a priori* нездійснених комуністичних утопій, а передусім шлях на манівці від оприявнення Абсолютного в трансцендентальній сутності історії. Оприявнення – через повсякчасне втілення й здійснення вищого закону життя в законотворенні й формуванні державо- та правотворчої практики.

Отже, дотримання в законотворчості Абсолютного дає не лише правильні орієнтири поступу, оскільки визначаються вони духом, а й структурує ще одне якісно важливе відчуття: «Якими б не видавалися розірваними і випадковими окремі ланки історичного розвитку, усі вони пов'язані певним спільним та вищим сенсом». Ось оце розуміння трансцендентальної безперервності історичних процесів в основі якого – не розуміння, а, якщо бути точним, особливе відчуття, повсякчасне, в усі етапи тривання історії, не пояснюване раціонально, але іманентно присутнє у світогляді, відчування причетності особистості й соціуму до історії, і, на основі цього, творення держави й права як її законодавчого базису – саме це відчування й дозволяє пов'язувати «окремі ланки історичного розвитку» в струнку систему, адже лише ця система, одухотворена Абсолютним, надає буттю індивіда, соціуму, держави істинний і вищий сенс. Таке розуміння є суголосним з українським світовідчуванням, де без особливого почуття причетності до Божественного начала не творилися ані звичаї, ані традиції, ані писемні державотворчі й законодавчі акти.

Саме вищеозначений комплекс ідейних диспозицій та універсалій, усталених у тисячолітній історії вітчизняної філософії й права, нині дозволяє українському державотворенню бути більш вільним не формально, а за духом, тому зайняти свою особливу позицію у філософсько-правовому, отже й державотворчому, соціальному сенсі поняття. Ми можемо зайняти особливе місце в процесі світової постмодерної історії саме тоді, коли чітко визначимо на новітньому етапі цивілізаційного розвитку людства не лише свої українські пріоритети (християнські – світоглядно, державно-національні, на християнських засадах конституційовані – буттєво), а й тоді, коли повернемося до окреслених П.І.Новгородцевим громадських ідеалів, і звільнимось від поширеного ідейного симулякру, згідно з яким ми повинні приймати ідеологеми ззовні, а не обстоювати власні аксіологічні пріоритети та моральні цінності. А що вчення про Абсолютне є однією з таких *terra incognita*, є невідкритою й досі скарбницею історії вітчизняного правотворення й державотворення, то в цьому не випадає й сумніватися.

Розгортаючи далі цитований обшир ідей, П.І.Новгородцев зазначає: «Сенс історії утворюється не фактичним зв'язком окремих народів та епох, не спільною працею їх заради майбутнього, а трансцендентною єдністю абсолютного ідеалу та однаковим прагненням всіх до цього ідеалу. Історія не являє собою стрункого ряду, що веде людство прямою лінією до завершального торжества розуму. Історією є складна сукупність окремих зусиль та дій, таких, що то перериваються, то таких, що знову поєднуються, то паралельних, то спадкоємних, й у всякому разі – не пов'язаних емпірично в єдиній меті... немає потреби стверджувати, що в розвитку людства кожна попередня епоха є цінною лише в порівнянні щодо наступної, а вся сукупність історії – лише стосовно її щасливого кінця. Для того погляду, що бачить в абсолютному ідеалі живу і реальну силу, природним є вважати, що ця сила не лише виявиться колись, а *виявляється всюди і завжди*. Тому «кожна історична мить повна...», кожен період має свою цінність і своє завершення» (курсив наш – М.І.) [3, с.63].

В українському духовно-буттєвому дискурсі XI-XXI ст. поняття сенсу історії ясно відповідає саме цій концептуалізованій вченим ідеї: «Сенс історії утворюється не фактичним зв'язком окремих народів та епох, не спільною працею їх заради майбутнього, а трансцендентною єдністю абсолютного ідеалу та однаковим прагненням всіх до цього ідеалу». Якби це було не так, то системно структуроване розуміння української історії, її духу й буття, усвідомлення її органічної єдності зі світовим цивілізаційним контекстом, подане ще Нестором у «Повісті минулих літ», не тривало б упродовж усієї історії українського народу.

Також вагомим є й констатоване вченим спостереження, згідно з яким не фактичний зв'язок між окремими народами та епохами, не матеріальна спільна праця заради майбутнього, яке, як ідеал кожен бачить у свій спосіб, згідно зі своїми аксіологічними пріоритетами та традиціями, а єдність в абсолютному ідеалі, що передбачає дихотомічний взаємозв'язок між «трансцендентною єдністю абсолютного ідеалу та однаковим прагненням усіх до цього ідеалу». У

прямій екстраполяції на державно-правове розуміння абсолютного ідеалу прагнення всіх суспільних верств до нього означає звільнення державотворчого й законотворчого пошуку не лише від тимчасових вимог минулості, а й – можливо в першу чергу – від зайвини в чистому розумінні природи іманентної відповідності абсолютного ідеалу та тотожної з ним за своїм духовним наповненням – громадського й особистого прагнення до нього. Таке наповнення сутнісно визначатиме ту складну в трактуванні, але абсолютно необхідну категорію права, яку означуємо як Дух закону, як Дух законотворення, що походить від неї.

Потребує істотного трактування й таке розуміння П.І. Новгородцевим історії як складної сукупності окремих зусиль та дій. Якщо розглядати цю філософсько-правову диспозицію в контексті державотворчих і законотворчих універсалій України XI–XXI ст., то стануть очевидними кілька принципових концептів. Першим із них є розуміння історії, що її впродовж останніх трьох століть трактують лише як соціальну закономірність поступового процесу, не лише як «не пов'язаних емпірично в єдиній меті», а й таку, що «не являє собою стрункого ряду, що веде людство прямою лінією до завершального торжества розуму». Тобто історія як складний і основоположний феномен цивілізаційного буття людства залежить не стільки від закономірностей поступового процесу, проте, натомість, перебуває в прямій залежності від іншого: від означеної вище прямої дихотомічної сполучності між Абсолютом і вірою в нього всієї громади, від прямого слідування Його заповідям. Саме таке слідування громадою волі Абсолютного, або ж – навпаки – пряме ігнорування громадою цієї волі й визначає долю буття народу та долю держави. Не можна не зауважити в даному контексті очевидну сполученість цього концепту з христоцентричною концепцією вітчизняного державотворення й правотворення від часів хрещення Київської Русі. Ця дихотомічна сполученість і є визначальною щодо самого сенсу історичного буття в українському звичаєво-громадському, але також і в писемно-творчому процесах національного державотворення, константою. Саме вона й стала однією з тих провідних засад, які, зрештою, окреслили сутність українського розуміння держави й права як насамперед морально-етичних категорій.

В окресленому контексті не слід оминати й таку визначальну диспозицію з цитованої праці проф. П.Новгородцева: «Для того погляду, що бачить в абсолютному ідеалі живу і реальну силу, природним є вважати, що ця сила не лише виявиться колись, а виявляється всюди і завжди». Пряма співвіднесеність між визначальним Духом християнства, Духом вітчизняного неписемного і писемного праворозуміння й вітчизняної тисячолітньої християнської правосвідомості і наведеним концептом П.І.Новгородцева є більш, ніж очевидною. Слідування Духу й волі сили, що «виявляється всюди і завжди», не просто йде на благо індивідууму та соціуму, а й визначає «живу і реальну силу» правотворення й соціального розуміння істинної природи державного устрою.

Висновки

Підсумовуючи сказане, слід акцентувати на таких положеннях.

Український державотворчий процес являє собою багатовимірну й концептуально складну панораму національного усвідомлення власної ідентичності крізь призму християнського розуміння дійсності. Базисною константою в такому розумінні є феномен Православ'я. Саме від прийняття в 988 році православної віри державотворчий потенціал українського народу отримав новий імпульс, наслідком якого було не лише створення однієї з найбільш потужних європейських держав – Київської Русі, а й започаткування міцної державотворчої традиції, яка, попри тривалі впродовж кількох століть часи бездержавності, спромоглася втримати наріжні константи вітчизняного державотворення й правотворення. Ідеться насамперед про духовність та форми її втілення в соціальному універсумі: мову, культуру, національні традиції, які не дали розчинитися в світовому безмежжі унікальності не лише українського народу, а й унікальності вітчизняного праворозуміння, констант нашої правосвідомості та трактування особливостей законотворчих процесів. Також є важливим усвідомити, що заснована на ідеї причетності до Духу християнства та визначеній ним традиції передання українська світоглядна універсалія є за суттю й характером основою українського державотворчого процесу, є способом звільнення від диктатури безбожності, шляхом до побудови істинно гармонійної правової, соціальної держави, що відповідає як трансцендентності української християнської духовності, так і соціальним і матеріальним потребам й вимогам людини ХХІ століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пірен М. Хрещення Київської Русі-України як чинник консолідації українського суспільства на духовну та громадянську єдність // *Із Києва по всій Русі : Збірник матеріалів Наукової богословсько-історичної конференції, присвяченої 1025-літтю Хрещення Київської Русі-України / [під ред. архієп. Переяслав-Хмельницького і Бориспільського Епіфанія (Думенка) та прот. Віталія Клоса]. – К. : [Київська православна богословська академія], 2013. – С.50-60.*
2. Правовий звичай як джерело українського права IX-XIX ст. / За ред. І.Б.Усенка. – К.: Наукова думка, 2006. – 255 с.
3. Новгородцев П. Об общественном идеале /П.Новгородцев. – М.: Пресса, 1991. – 640 с.

REFERENCES

1. Piren M. *Khreshchennya Kyuyivskoyi Rusi-Ukrayiny yak chynnyk konsolidatsiyi ukrayinskoho suspilstva na dukhovnu ta hromadyansku yednist // Iz Kyveva po vsiy Rusi : Zbirnyk materialiv Naukovoyi bohoslovsko-istorychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 1025-littyu Khreshchennya Kyuyivskoyi Rusy-Ukrayiny / [pid red. arkhiyep. Pereyaslav-Khmelnyskoho i Boryspilskoho Epifaniya (Dumenka) ta prot. Vitaliya Klosa]. – K. : [Kyuyivska pravoslavna bohoslovska akademiya], 2013. – S.50-60.*
2. *Pravovyy zvychay yak dzherelo ukrayinskoho prava IX-XIX st. / Za red. I.B.Usenka. – K.: Naukova dumka, 2006. – 255 s.*
3. *Novhorodtsev P. Ob obshchestvennom ydeale /P.Novhorodtsev. – M.: Pressa, 1991. – 640 s.*

ИСАЕНКО, М.М. - кандидат педагогических наук, ученый секретар секретариата Ученого совета, доцент кафедры украиноведения Одесского государственного

Державотворча домінанта в національній духовно-інтелектуальній трансцендентності...

университета внутренних дел (Украина, Одесса)

ДОМИНАНТА ГОСУДАРСТВЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ДУХОВНО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТИ: НЕСКОЛЬКО РЕФЛЕКСИЙ ПО ПОВОДУ ПРОШЛОГО И РАССУЖДЕНИЙ НА ПЕРСПЕКТИВУ

В предлагаемой статье на теоретическом уровне исследуются феноменальные проявления украинских духовно-интеллектуальных доминант в процессе создания национальной государственной, правовой и гражданской идентичности, а также моделей ее развития в универсуме Украины XI-XXI ст. Украинский процесс государственного строительства рассматривается как многомерная и концептуально сложная панорама национального осознания собственной идентичности через призму христианского понимания действительности. Базисной константой в этом смысле является феномен православия. Именно от принятия в 988 году православной веры народное правосознание получило новый импульс, следствием которого стало установление традиции государственного строительства. Речь идет прежде всего о духовности и форме ее воплощения в социуме: язык, культуру, обычаи.

Ключевые слова: государственное строительство, доминанта, идентичность, правосознание.

ISAENKO, MAKSYM - Ph.D. in pedagogy, associate professor in the department of Ukrainian Studies, Odessa State University of Internal Affairs (Ukraine, Odessa)

STATE-BUILDING IN THE NATIONAL SPIRITUAL AND INTELLECTUAL TRANSCENDENCE: REFLECTION ON THE PAST AND ARGUMENTS ABOUT THE PROSPECTS

In this paper we theoretically investigated the phenomenal manifestation of Ukrainian spiritual and intellectual landmarks in the process of creating a national government, legal and civic identity, as well as models of development in the universe of Ukraine XI-XXI centuries. Ukrainian state-building process is seen as a multidimensional and conceptually complex panorama of the national awareness of their own identity through the prism of the Christian understanding of reality. The main basis in this sense, is the phenomenon of Orthodoxy. After the adoption of Orthodox Christianity in 988 legal consciousness of the people has received a new impetus. The result was the establishment of state-building tradition. First of all, we are talking about spirituality and forms of its realization in society: language, culture, customs. Involvement in the spirit of Christianity is the basis of Ukrainian state-building process. It defines continuity between the era of Kievan Rus as the adoption of Christianity provided the State flourishing and prestige among the nations of the civilized world, and the modern age, when the legal way, by the grace of God, Ukraine gained independence, thus on the latest stage of approving its moral authority among the other national States. This tradition is an obvious and important not only for the transcendental nature of the national state, but also for every person, for every member of Ukrainian community.

Keywords: state-building, dominant, identity, Legal awareness.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.15

Рекомендовано до друку 15.12.15